

FOs innspill til Finanskomiteen om statsbudsjettet 2026

Ta helhetlige grep for å forebygge framfor å reparere

FO mener at mer fellesskap er vår beste beredskap. Å satse på fellesskapet er en investering som betaler seg i begge ender. Færre faller utenfor og flere bygger landet. Forebygging er rett og slett god samfunnsøkonomi.

Manglende forebygging er en varslet nasjonal krise. I rapport etter rapport har vi fått dokumentert at det ikke nytter å reparere seg ut av de store samfunnsutfordringene. Likevel uteblir den helhetlige satsingen på forebygging. Det er avgjørende for den samlede totalberedskapen at vi nå tar denne utfordringen på høyeste alvor.

Statsbudsjettet 2026 er lagt fram i ei tid der debatten om kriminalitet, utenforskap og økende ulikhet preger nyhetsbildet. Samtidig råder en bred faglig enighet om at forebygging er den mest lønnsomme og virksomme måten å styrke velferden og tryggheten i Norge på.

Vi trenger en forebyggingspakke:

FO fremmer våre konkrete forslag overfor de respektive komiteene, men vi mener staten må ha en samlet innsats gjennom en helhetlig forebyggingspakke. Vi er skuffet over at budsjettet ikke har forebygging som en rød tråd. I stedet ser vi at midler og tiltak er spredt og sektorinndelt, og at forebygging i praksis fortsatt nedprioriteres til fordel for innsats etter at skade har skjedd. Et eksempel er at Regjeringen viderefører bevilgningen fra Gjengpakke 2 på 438 millioner. Blant annet skal det brukes 150 millioner til én-til-én oppfølging, utvidelse av arbeidet med hurtigspor og til økt kapasitet ved ungdomsenhetene. Regjeringen har en god beskrivelse av situasjonen, og sier at selvsagt er forebygging viktig. Men pengene følger justissporet, altså når kriminalitet er begått.

Det virker som politikere tror at noen barn bare er kriminelle, og at forebygging handler om å unngå ny kriminalitet. FO har et annet utgangspunkt: Vi vil forebygge at kriminalitet skjer. En klar forventning er derfor at tilsvarende ressurser blir brukt på forebygging.

Forebyggende arbeid handler om å gi barn og unge trygg oppvekst, tilgang på gode fellesskap, tidlig hjelp og sosialfaglig kompetanse i tjenestene. Dette er innsats som forhindrer at barn og unge rekrutteres til kriminelle nettverk, faller ut av skole og arbeid eller havner i utenforskap.

Barneombudet peker på at for å få bukt med økende ungdomskriminalitet må vi starte med det mest grunnleggende: Å stoppe vold mot barn hjemme. Dette kombinert med at antall barn i barnevernets omsorg har gått betydelig ned de siste årene. I 2016 hadde barnevernet omsorg for 10.234 barn. I 2024 var dette tallet nede på 7.339. Vi har ingen grunn til å tro at behovet for barnevernet er redusert, det er derimot all grunn til bekymring.

Levekår og økonomisk utrygghet er også veldokumenterte stressfaktorer som svekker psykisk helse, forsterker marginalisering og øker risiko for utenforskap og kriminalitet. Når flere familier opplever vedvarende lavinntekt, trangboddhet eller manglende tilgang på trygge bomiljøer, øker presset på barn og unge. Det gjør det også vanskeligere for kommunene å jobbe forebyggende.

Det er billigere og bedre å forebygge enn å reparere. Det er en god investering, og ikke minst det beste for både barna og samfunnet. Derfor er vi i FO tydelige på at vi trenger et statsbudsjett for forebygging, ikke bare reparasjon.

Kunnskapsgrunnlag og kontekst:

Storberget-utvalget, Opptrappingsplanen for psykisk helse, Rusreformen, Folkehelsemeldingen, Totalberedskapskommisjonen og Ekstremismekommisjonen peker alle på det samme: Vi må prioritere forebygging. Likevel mangler vi virksomme, nasjonale grep og en helhetlig forebyggingspolitikk.

Totalberedskapskommisjonen trekker fram den høye norske tilliten som en av de viktigste faktorene for at vi har et motstandsdyktig samfunn i Norge. Men tilliten til det offentlige avhenger av at tjenestene det offentlige leverer er gode. Vi må løfte blikket og ta den erkjennelsen enhver rapport konkluderer med: det er billigere å forebygge enn å reparere. Tilliten holder vi vedlike ved å kombinere brede velferdsordninger, høy sysselsetting og aktiv sosialpolitikk med løsninger tilpassa enkeltmennesker.

Totalberedskapskommisjonen og Ekstremismekommisjonen understreker begge at utenforskap og manglende tillit til fellesskapet er alvorlige risikofaktorer for samfunnssikkerheten. PST advarer mot at unge rekrutteres til ekstremistmiljøer via sosiale medier. Forebygging handler også om å bygge motstandskraft.

Riksrevisjonen peker på svake styringssignaler og at bare halvparten av kommunene har forebyggingsplaner, til tross for lovkrav. Nasjonale politikere må stille seg spørsmålet om hvorfor det er slik, og om vi kan tillate at det fortsetter?

Eksempel: Oslo-politiets rapport om ungdomskriminalitet viser tydelig kobling mellom voldsutsatthet i hjemmet og lovbrudd. Barn sviktes fordi forebygging uteblir. Derfor må barnevernloven § 15-1 få reell betydning. Det betyr også at statsbudsjettet må prioritere midler på en måte som gir reell mulighet til å styrke dette arbeidet.

Konkrete forslag til Finanskomiteen:

Trygghet for framtida handler om å ta regninga nå. Vi trenger et budsjett som bruker pengene smartere og som investerer i barn og unges muligheter, ikke straffer dem for systemsvikt. Forebygging må løftes i et makroøkonomisk perspektiv.

FO forventer at finanskomiteen tar et tydelig lederskap i denne omstillingen. Vi ber derfor komiteen sikre at statsbudsjettet 2026 anerkjenner at forebygging er god samfunnsøkonomi og avgjørende for sosial beredskap. Vi ber om:

1. Tydeligere nasjonale styringssignaler om forebygging som prioritet i Meld. St. 1 (2025-2026) Nasjonalbudsjettet. Dette må følges opp med konkrete bevilgninger i Prop. 1 S (2025-2026) Statsbudsjettet, slik at arbeidet for forebygging får et helhetlig og nødvendig løft.
2. Styrking av rammetilskuddet (kap. 571) for å gi kommunene reelt rom til å prioritere ressurser og kompetanse i forebyggende tjenester. Vår anbefaling er derfor å styrke kommuneøkonomien, kombinert med tydelige nasjonale forventninger til forebyggende arbeid for barn og unge.
3. En helhetlig forebyggingspakke på tvers av sektorer, inkludert sosialtjenester, fellesskolen, psykisk helse, bomiljø, barnevern, fritid etc. Det burde for eksempel være miljøterapeuter i alle grunnskoler. FO fremmer selvfølgelig denne typen konkrete forslag overfor de respektive komiteene, men vi mener staten må ha en samlet innsats gjennom en helhetlig forebyggingspakke.
4. En gjennomgang av hvordan midler i kap. 1600 (Finansdepartementet), kap. 1605 (DFØ) og kap. 1632 (mva-kompensasjon) kan benyttes mer strategisk for sosial investering og forebygging.